

Konferencja „Wojna i pamięć. Pamięć kulturowa o II wojnie światowej w Polsce, Niemczech i Rosji”, Gdańsk, 16 października 2017 r.

Conference "War and memory. Cultural memory about World War II in Poland, Germany and Russia", Gdańsk, 16 October 2017

Konferencja naukowa „Wojna i pamięć. Pamięć kulturowa o II wojnie światowej w Polsce, Niemczech i Rosji” odbyła się 16 października 2017 r. w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. Wśród zaproszonych prelegentów znaleźli się historycy, muzealnicy oraz twórcy projektów wystawienniczych z kraju i zagranicy. Organizatorami konferencji były Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku wraz z Muzeum Historii Polski w Warszawie i Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Decyzja o przygotowaniu spotkania przedstawicieli świata kultury i nauki dotyczącego pamięci zbiorowej o II wojnie światowej podyktowana była kilkoma czynnikami. Spośród nich można wymienić potrzebę dogłębnego zbadania przyczyn i rodzaju zmian zachodzących w świadomości społecznej na temat światowego konfliktu lat 1939–1945 w poszczególnych krajach biorących w nim udział. Wraz z upływem przeszło 70 lat od zakończenia wojny pamięć oparta na wspomnieniach świadków tamtych wydarzeń ustępuje pamięci kulturowej – związanej z przekazywaniem i kultywowaniem wiedzy o II wojnie światowej przez kolejne pokolenia, urodzone po 1945 r.

Różnorodność sposobów jej przechowywania powoduje, że staje się ona coraz bardziej zróżnicowana. Odczucia, sentymenty i punkt widzenia

SPRAWOZDANIA

poszczególnych krajów i narodów, które w tak różny sposób doświadczyły dramatu czasów II wojny światowej, skutkują mnogością wariantów opowiedzenia i sposobów kultywowania pamięci o wydarzeniach lat 1939–1945. W związku z tym, by w możliwie jak najszerszy sposób ukazać podobieństwa i różnice w pamięci kulturowej o tym konflikcie, do wzięcia udziału w konferencji zaproszono przedstawicieli świata nauki i kultury nie tylko z Polski, ale także z Niemiec i Rosji. W każdym z tych państw jest ona inna, na co wpływ mają zarówno różnice kulturowe czy przeżycia tamtych dni, jak i odmiennosc polityczna oraz rola i miejsce danego kraju w wojnie. Przekłada się to na różnorodność narracji m.in. memoryzacyjnej, wystawienniczej czy też naukowej. Celem obrad było zatem także ukazanie podobieństw i różnic w kreowaniu obrazu II wojny światowej w pamięci kulturowej, poprzez różne jej nośniki.

Dyrektor Muzeum II Wojny Światowej dr Karol Nawrocki uroczystie powitał uczestników. Następnie Mirosław Nizio z Nizio Design International wygłosił referat inauguracyjny *Architektura i pamięć – projektowanie muzeów oraz ekspozycji poświęconych historii II wojny światowej*. Poruszył w nim zagadnienia związane z różnymi wariantami tworzenia ekspozycji dotyczących ostatniego globalnego konfliktu, a także wyzwaniem spoczywającymi na projektantach współczesnych muzeów i miejsc pamięci.

W rozpoczętym następnie pierwszym panelu wystąpili przedstawiciele organizatorów konferencji naukowej. Referaty dotyczyły zagadnień wystawienniczych oraz sposobów ukazywania tematyki lat 1939–1945 w muzeach.

Jako pierwszy wystąpił Robert Kostro, dyrektor powstającego Muzeum Historii Polski. Jego referat *II wojna światowa na wystawie stałej Muzeum Historii Polski* dotyczył sposobu ukazania problematyki wydarzeń z lat 1939–1945 w projektowanej wystawie stałej kierowanej przez siebie placówki muzealnej.

Po nim głos zabrał dr hab. Bartosz Korzeniewski, prof. Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W referacie *Obraz II wojny światowej na wystawie stałej Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku* przedstawił sposób ukazania najstraszniejszego konfliktu w dziejach ludzkości w placówce muzealnej o charakterze narracyjnym, poświęconej bezpośrednio historii lat 1939–1945.

Jako ostatni w tym panelu wystąpił dr hab. Grzegorz Berendt, profesor Uniwersytetu Gdańskiego i zastępca dyrektora Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku. W referacie *Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku: perspektywy i wyzwania* ukazał rolę gdańskiej instytucji kultury, wizję rozwoju naukowego i wystawienniczego, a także możliwe wyzwania i trudności, jakie placówka może napotkać w przyszłości.

W drugiej części zebrani mieli okazję wysłuchać m.in. badaczy z Niemiec. Jako pierwszy referat wygłosił prof. dr hab. Karl Pazzini, emerytowany profesor Uniwersytetu w Hamburgu. W swym wystąpieniu *Muzeum i testament. Jak tworzą nas umarli i my umarłych?* poruszył niezwykle ciekawe zagadnienie wzajemnych oddziaływań pomiędzy pamięcią zbiorową o zmarłych a obrazem ich życia przedstawianym m.in. w muzeach.

Zaraz po nim głos zabrał prof. dr hab. Bernd Martin, emerytowany profesor Uniwersytetu we Freiburgu. Jego referat *Memuaryzacja narodowego socjalizmu we Freiburgu* był próbą ukazania pamięci o narodowym socjalizmie w Niemczech. Prelegent w swym wystąpieniu skupił się na przykładzie położonego w południowo-zachodniej części tego kraju Freiburgu.

Kolejnymi referentami mieli być: dr hab. Aleksiej Wasiliew reprezentujący Rosyjski Państwowy Uniwersytet Humanistyczny w Moskwie oraz dr Wiktoria Wasiliewa ze Szkoły Kulturoznawstwa Narodowego Badawczego Uniwersytetu „Wyższa Szkoła Ekonomiczna” w Moskwie. Z uwagi na nagłe obowiązki służbowe na krótko przed konferencją odwołali jednak swój przyjazd.

Ostatnim prelegentem w tej sesji była dr Amelia Korzeniewska, której wystąpienie nosiło tytuł *Spory o pamięć – wokół polskich filmów fabularnych o II wojnie światowej*. Referat dotyczył sposobu kreowania obrazu II wojny światowej przez polską kinematografię, na którą składał się zarówno trudny okres zniewolenia komunistycznego i wszechobecnie panującej cenzury, jak również rodzime kino już w czasach wolnej Polski po 1989 r.

Ostatni panel rozpoczął dr hab. Stefan Bednarek, emerytowany profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, wykładem *Pamięć wojny zapisana w snach*. Referent podjął się w nim niezwykle trudnego zadania opisać wpływ pamięci o II wojnie światowej na sny poszczególnych osób.

Kolejne wystąpienie pt. *Rosyjsko-polskie projekty dotyczące zachowywania pamięci o wojnie na terenach byłych Prus Wschodnich* wygłosił Anton Zheriagin z Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Humanistycznego, doktorant Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Prelegent przedstawił w nim zagadnienie wspólnych programów obydwu państw zmierzających do kultywowania pamięci o II wojnie światowej na terenie byłych Prus Wschodnich, które po 1945 r. zostały podzielone pomiędzy Związek Sowiecki i Polskę.

Natomiast Monika Bednarek, kierownik Fabryki Emalia Oskara Schindlera, części Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, w swoim referacie pt. *Trasa Pamięci Muzeum Historycznego Miasta Krakowa: idea, doświadczenia, projekty* przedstawiła krakowski model wystawieniczny wydarzeń z czasów II wojny światowej na przykładzie tamtejszej

„trasy pamięci”, mającej na celu zapoznać zwiedzającego z tragedią, której doświadczył naród polski m.in. w okresie wojny.

Kolejnie wystąpienie wygłosiła Michalina Janaszak, doktorantka Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, a także pracownik Muzeum-Zamek Górków w Szamotułach. W referacie *II wojna światowa w pamięci lokalnej i muzealnej narracji na przykładzie wystawy Losy szamotulan i ich rodzin w czasie okupacji hitlerowskiej (1939–1945)* przedstawiła regionalny obraz pamięci o konflikcie lat 1939–1945 na przykładzie Szamotuł i ich mieszkańców, których wspomnienia posłużyły do powstania wystawy.

Ostatni wykład panelu i jednocześnie całej konferencji autorstwa Joanny Dworzeckiej, doktorantki Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, nosił tytuł *II wojna światowa w pamięci trzech pokoleń mieszkańców Baranowicz*. Referentka przedstawiła różnice i podobieństwa w opisach wydarzeń ostatniej wojny światowej kreowanych przez różne pokolenia mieszkańców Białorusi na przykładzie tytułowej miejscowości.

Każdy z paneli zakończył się dyskusją dotyczącą poruszanych przez prelegentów zagadnień. Były one także okazją do wymiany przemyśleń i spostrzeżeń na temat kultywowania pamięci o II wojnie światowej.

Konferencja z pewnością przyczyniła się do pogłębienia ogólnej wiedzy o sposobach zachowania wspomnień o wydarzeniach lat 1939–1945. Prelegenci z Polski i zagranicy podjęli się przy okazji swoich wystąpień niełatwego zadania. Należy jednak pamiętać, że badanie zmian zachodzących w pamięci kulturowej, analiza mnogości nośników przechowywania wiedzy i wspomnień oraz różnorodnych form kreowania narracji, m.in. wystawienniczej, składają się na nieodłączny element pracy naukowej nad II wojną światową.